

Framtida professionella utmaningar

Sylvia Mellfeldt Milchert

Leg. psykolog, specialist i neuropsykologi & handikappsykologi

POMS Jubileumskonferens 2012

Livsloppsperspektiv & funktionshinder

- 1970-talet - "från vaggan till graven"- till väsentliga delar omsorgsstyrelsernas ansvar - med behovsinventeringar & centralstyrda långtidsplaner
- 2010-talet - "ett lapptäcke" - olika huvudmän/organisationer ska bidra med insatser utifrån individens/närståendes behov

...omfattas också av habiliteringspsykologens arbetsfält

- Kommer inte närmare gå in på individer med förvärvade hjärnskador i vuxen ålder, personkretsen enligt 1 § 2., LSS
- Utvecklingsrelaterade funktionshinder kan ha funnits innan
- Neuropsykologisk kompetens erfordras

Utvecklingsrelaterade funktionsnedsättningar

- Vi vet idag att **utvecklingsrelaterade funktionsnedsättningar** sällan är isolerade, **ofta finns flera samtidigt** hos en och samma individ
- Symtomen kan motsvara diagnoskriterierna för utvecklingsstörning, autism, ADHD etc.
- 2010 lanserade professor Gillberg begreppet **ESSENCE**, »Early Symptomatic Syndromes Eliciting Neurodevelopmental Clinical Examinations«
- Förhoppningsvis kan essence-begreppet **öka förståelsen för hur komplexa funktionsnedsättningarna** ofta är hos både barn, ungdomar och vuxna

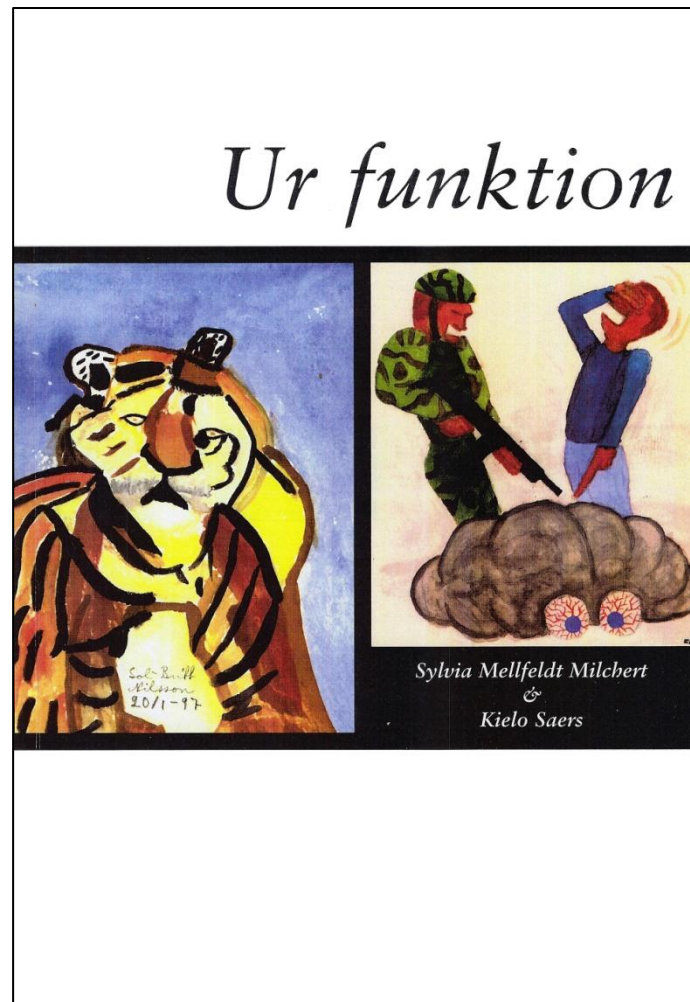
Enligt ESSENCE - att beakta när mindre barn utreds

- Motoriska svårigheter
- Perceptuella problem
- Språk- eller beteendeproblem
- Avvikelser när det gäller delad uppmärksamhet
- Hyperaktivitet
- Hypoaktivitet
- Sömnsvårigheter
- Allmänna utvecklingsproblem
- Kraftiga svängningar i stämningssläge

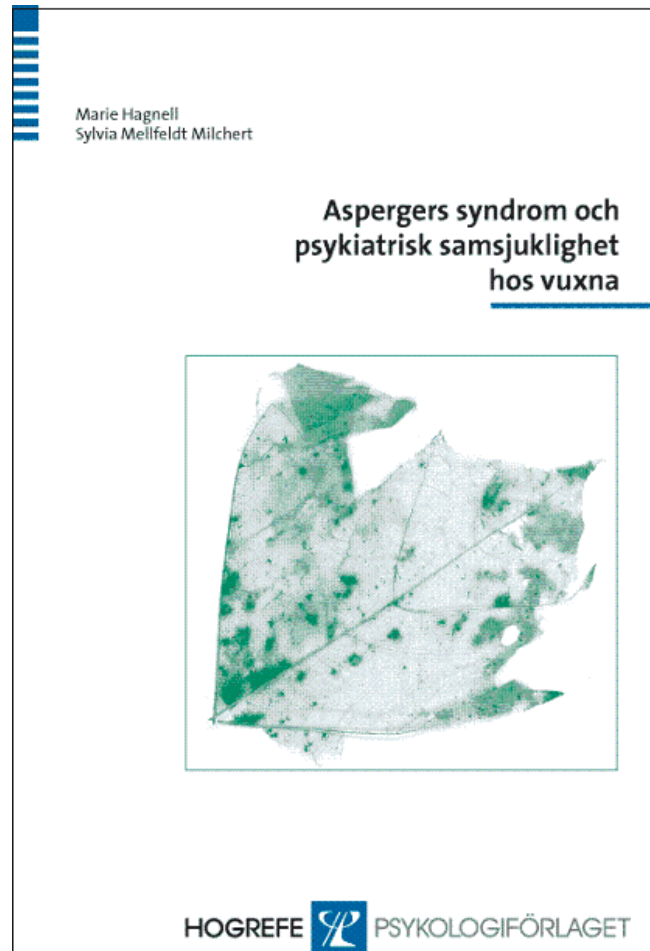
Statusskillnader mellan diagnoser...

- I början av 2000-talet byggde vi upp en länsövergripande NP-enhet för vuxna i Stockholm. Det var påfallande att såväl individerna själva som deras närstående **föredrog autismdiagnos framför mental retardation, utvecklingsstörning**
- Parallellt märkte vi **att kunskaperna om förståndsprocesserna vid utvecklingsstörning mer och mer hade fallit i glömska**
- Idag möter vi återkommande unga vuxna med utvecklingsstörning och autismspektrumtillstånd vars **kognitiva begränsningar har underskattats och där problemskapande beteenden har utvecklats**

- Kartläggningar av vuxna med nedsatt autonomi p.g.a.
psykiska och kognitiva funktionshinder
- Försök att belysa problematiken i slutet av 1990-talet

Snarare regel än undantag - Utvecklingsrelaterade funktionsnedsättningar är komplexa

Idag - förändringar jämfört med 1970-talet

- Fosterdiagnostik
- Tidigt födda barn räddas med avancerade medicinska insatser
- Föräldrarna rekommenderas inte längre att placera sina barn på institution

- **Modellen för dagens familj är förvärvsarbetande föräldrar, dagis, skola, fritids och möjligen viss avlastning**
- När det gäller utvecklingsrelaterade funktionsnedsättningar har vi blivit betydligt **mer medvetna om ärftligheten**
- **Kraven på familjen** kan upplevas som mycket **stora, kanske i kombination med viss skörhet hos familjemedlemmar och en hårdnande arbetsmarknad**

Hur kommer habiliteringspsykologens kompetens bäst till sin rätt?

- Betydelsefullt att psykologen arbetar på **individ-, grupp- och organisationsnivå**
- Psykologi hör idag till allmänbildningen men vid utvecklingsrelaterade funktionsnedsättningar erfordras **specifik kompetens om t.ex. förståndsfunctionerna vid utvecklingsstörning, innebörden av genomgripande störningar i utvecklingen mm**
- Livslängden ökar och **demensutveckling** vid utvecklingsrelaterade funktionsnedsättningar behöver beaktas mer än tidigare

Psykologisk behandling

- Det borde vara självklart att **individer med utvecklingsrelaterade funktionsnedsättningar har betydande behov av psykologisk behandling**. På senare år har en del metoder för individer med främst ADHD tagits fram
- Inom habiliteringen finns en lång tradition med psykoedukativa insatser
- Utvecklingsarbete behövs för att ta fram **psykologisk behandling för individer med autismspektrumtillstånd**. Inte minst individernas utsatta position på arbetsmarknaden medför stora problem. Pilotprojekt på gång & webbaserad specialistkurs

”Pedagogisk psykiatri - Habilitering för högfungerande!”

- För att arbeta med psykologisk behandling vid autismspektrumtillstånd behövs **kliniska erfarenheter av funktionshindret & terapeutisk skolning**
- Behandlingen **förutsätter att terapeuten är väl förtrogen med individens neuropsykologiska särdrag**
- Behandlaren behöver kunna se individen i sitt sammanhang med intressen, begåvning, konstnärliga och andra förmågor

Förväntningar på psykologens insatser

- Vad önskar individen & närstående?
 - Kompetens & kontinuitet! **Civilkurage...**
- Förväntningar i det flerprofessionella teamet?
 - Specifik kompetens & dela på "teamets bördor"
- Psykologens professionella behov?
 - Att psykologinsatser gör skillnad! Att insatser **utvärderas**.
Specifik handledning, utbildning.

Avgränsningar/samarbetsmöjligheter mellan psykologer i olika organisationer?

- Om ett "Essence-perspektiv" får genomslagskraft utvecklas på sikt kanske bättre samarbetsformer till dess barnet närmar sig skolåldern. Och sedan? Skolpsykolog, habiliteringspsykolog, BUP-psykolog – vem gör vad? Merparten av de vuxna patienter med komplex np-problematik jag möter beskriver t.ex. mobbning under skolåren...
- Och i vuxen ålder? Habiliteringspsykolog, psykolog inom vuxenpsykiatri, AF? De som har det bättre ställt anlitar kanske även privatpraktiserande psykologer för terapeutiska kontakter.

Angeläget inför 2020-talet

- Valida diagnostiska verktyg för att kunna **ställa & följa upp utvecklingsrelaterade diagnoser** och **lägga upp behandlingsprogram** utifrån dessa
- **Krisbehandling** för individen resp. närstående
- **Psykologisk behandling** som utgår från funktionshindret, t.ex. lindrig utvecklingsstörning, Aspergers syndrom etc.
- **Handleda** andra yrkeskategorier
- **Metodutveckling** med neuropsykologi och psykoterapiforskning som plattform - värna om att metoder utvärderas!
- Arbeta med **organisationsutveckling** som utgår från individernas och deras närståendes behov ... men också beakta att det är nödvändigt att organisationen är attraktiv för professionella
- Utrymme för **forskning**

Utveckla former för samarbete mellan organisationer... ur neuropsykologiskt perspektiv!

- På 70-talet var det snarare regel än undantag att beslut om den enskildes vardag fattades i konferensrummet på det centrala vårdhemmet. Individen informerades sedan om vad som hade beslutats
- **På 2000-talet förväntas individer med begränsad förmåga till autonomi att ansöka om skiftande för vardagen avgörande insatser hos olika myndigheter**
- Det vi behöver utveckla former för är hur man kan minska den enskildes **myndighetsstress**
- Planeringsmöten med den funktionshindrade och olika tjänstemän må vara välmenande men vid vissa utvecklingsrelaterade funktionshinder är möjligheterna små att ens hänga med i det som sägs - begränsad uppmärksamhet, begränsat korttidsminne etc. Somliga individer blir tysta, andra talar oavbrutet för att inte tappa tråden...

”Social Thinking”

- På arbetsplatser
- I myndighetskontakter
- Program för vuxna med autismspektrumtillstånd - för att underlätta nödvändiga kontakter?

Orealistiskt att förvänta sig omfattande anpassning från omgivningens sida, särskilt som funktionshindret inte syns utanpå!

Konsekvenser av DSM-5?

- Föreslagna förändringar såsom t.ex. införandet av **Autism spektrum** - inga enskilda diagnoser autism, Asperger syndrom, PDD-NOS - diskuteras mindre än man kunde vänta sig. En annan förändring att den **IK-baserade svårighetsgradsindelningen försvinner** - mental retardation blir "Intellectual Development Disorder"
 - Följer man inte arbetet med att ta fram DSM-5
 - Ser man främst förbättringar?
- I tider när klimatet i samhället mot människor med utvecklingsrelaterade funktionsnedsättningar tycks allt mindre generöst **borde vi kanske överväga om de förändrade diagnoskriterierna kan medföra risker för den enskilde?**

Tips

- www.autismforum.se
- Gaus, V. (2007). Cognitive-Behavioral Therapy for Adult Asperger Syndrome
- Ghaziuddin, M. (2005). Mental Health Aspects of Autism and Asperger Syndrome
- Gillberg C. The ESSENCE in child psychiatry: Early Symptomatic Syndromes Eliciting Neurodevelopmental Clinical Examinations. Res Dev Disabil. 2010;31:1543-51.
- Hagnell, M. & Mellfeldt Milchert, S. (2009). Aspergers syndrom och psykiatrisk samsjuklighet
- Kylén, G. (1985). En begåvningsteori. ala-rapport 39/437
- Stockholms läns sjukvårdsområde (2009). Klaradokumentet
- Stockholms läns landsting (2010). Regionalt vårdprogram ADHD, lindrig utvecklingsstörning och autismspektrumtillstånd hos barn, ungdomar och vuxna
- Individualiserad Autismrelaterad Terapi - webbaserad specialistkurs för psykologer hösten 2012. www.psykologforbundet.se